

BASISSELECTIEDOCUMENT

tijdelijke waarneming van het Koninklijk gezag

door de Raad van State

1945-2000

november 2000

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Beschrijving van het taakgebied van de Raad van State: tijdelijke waarneming van het Koninklijk gezag	4
2.1	Het taakgebied	
2.1.1	Publiekrechtelijke waarneming	
2.1.2	Privaatrechtelijke waarneming	
3	Actorenlijst	6
4	Selectie	7
4.1	Doelstelling selectie	
4.2	Selectiecriteria	
5	Selectielijst	9
	Actor Raad van State (Volle Raad)	
	Actor Vice-president van de Raad van State	

1 Inleiding.

Het Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO) *Driemaal s' Raads Recht* is de basis voor dit Basis Selectie Document (BSD). Het taakgebied waarop dit BSD betrekking heeft is de tijdelijke waarneming van het Koninklijk gezag, zoals sedert de Grondwet van 1814 is vastgelegd.

Het BSD is het wettelijk voorgeschreven instrument voor de selectie in rijks- en provinciale archieven. Het bevat waarderingen tot het overbrengen of niet-overbrengen naar de Rijksarchiefdienst van de uit de handelingen voortvloeiende neerslag. In dit BSD wordt de neerslag van de handelingen van de Raad van State gewaardeerd op basis waarvan de selectie van archiefbescheiden kan plaatsvinden. Onder archiefbescheiden worden zowel papiermateriaal als digitale bestanden verstaan. Deze gedigitaliseerde bescheiden vallen immers ook onder de Archiefwet 1995. Het BSD is als volgt ingedeeld: een inleiding, een korte beschrijving van het taakgebied van de Raad van State waarover dit BSD gaat, een verantwoording van de doelstelling van de selectie en de gehanteerde criteria en de lijst van de gewaardeerde handelingen.

2 Beschrijving van het taakgebied van de Raad van State: tijdelijke waarneming van het Koninklijk gezag

2.1. Het taakgebied

2.1.1 publiekrechtelijke waarneming

De tijdelijke waarneming van het Koninklijk gezag heeft betrekking op specifieke gebeurtenissen. Het Koninklijk gezag is een term voor de rechten en plichten die aan de uitoefening van het gezag door de Vorst zijn verbonden. De waarneming van het Koninklijk gezag kan onderverdeeld worden in de publiekrechtelijke - en de privaatrechtelijke waarneming. De publiekrechtelijke waarneming voorziet in de uitoefening van de staatsrechtelijke functie van de Koning door de Regent en de Raad van State. Sedert de eerste Grondwet van het Koninkrijk der Nederlanden van 1814 is vastgelegd dat het Koninklijk gezag wordt waargenomen door een Regent indien de Koning:

- minderjarig is;
- buiten staat is de regering waar te nemen ;
- uitoefening van het Koninklijk gezag tijdelijk heeft neergelegd ;
- na overlijden (of afstand doen) geen opvolger heeft ;
- een nog niet geboren kind is dat tot het Koningschap is geroepen.

Wanneer er geen Regent is benoemd, wordt de continuïteit van het Koninklijk gezag gewaarborgd doordat volgens de Grondwet de Raad van State met de waarneming of uitoefening van het Koninklijk gezag wordt belast. In deze speciale situatie wordt het hier onderzochte taakgebied betreden.

Sedert 1814 zijn in de Grondwet bepalingen opgenomen over de situaties waarin en de procedure volgens welke een dergelijke waarneming dient plaats te vinden. De waarneming is beperkt tot het geval er geen opvolger naar de Grondwet aanwezig is, de troonopvolging onzeker is of de Koning niet in staat is persoonlijk het gezag uit te oefenen.

In de Grondwet van 1814 werd vastgelegd dat de Raad van State, 'zamengesteld uit de leden, daarin gewone zitting hebbende,' (mede) voorziet in de waarneming van het Koninklijk gezag wanneer op het tijdstip van het wegvallen van de Koning geen troonopvolger of Regent aanwezig is en waarop dan, een enige tijd in beslagnemende, benoemingsprocedure noodzakelijk zou zijn. Sedert 1983 neemt de Raad van State de uitoefening van het Koninklijk gezag waar zolang niet in de uitoefening is voorzien (afwachting benoeming Regent).

Waar in de Grondwet sprake is van "Raad van State" wordt bedoeld op de Volle Raad. Tijdens herzieningen en vaststellingen van nieuwe Grondwetten in de periode 1814-heden heeft een zekere ontwikkeling in de bepalingen betreffende de waarneming door de Raad van State plaatsgehad. Dit varieerde van relatief ingrijpende veranderingen in de artikelen (Gwt. 1848, Gwt. 1887 en Gwt. 1983) tot incidentele veranderingen (Gwt. 1815, Gwt. 1922).

De verandering van de bepalingen voor waarneming in 1983 betekende een beperking van de rol van de Raad van State ten aanzien van twee gevallen. Ingeval van een nog niet geboren kind dat tot het Koningschap is geroepen en in geval van het ontbreken van een opvolger na overlijden van – of afstand doen van de Koning, is bij de grondwetswijziging van 1983 de waarneming van het Koninklijk gezag toegewezen aan een Regent in plaats van de Raad van State. Bovendien heeft door de verandering in de Grondwet van 1983 de Raad van State niet meer de taak om de Staten-Generaal te convoceren om een nieuwe opvolger te benoemen.

2.1.2 Privaatrechtelijke waarneming

De privaatrechtelijke waarneming van het Koninklijk gezag heeft betrekking op de persoon van de Koning en zijn vermogen en wordt uitgeoefend door de Voogd(en) en de Raad van Voogdij. Behalve in de waarneming van de uitoefening van de staatsrechtelijke functie van de Koning, heeft de Grondwet ook altijd voorzien in een privaatrechtelijke vertegenwoordiging van de Vorst wanneer hij op minderjarige leeftijd tot de troon zou worden geroepen, namelijk door een regeling van Voogdijschap. Deze regeling voorziet in de benoeming van een voogd die wordt bijgestaan door een Raad van Voogdij. De Raad van State (Volle Raad) is bij de Raad van Voogdij betrokken, in de (gewone) hoedanigheid als adviserend college. De Vice-president van de Raad van State is lid van de Raad van Voogdij.

Sedert 1814 is in de Grondwet de bepaling opgenomen dat de Koning het Koninklijk gezag alleen kan uitoefenen ingeval van meerderjarigheid. De Koning is meerderjarig wanneer zijn achttiende jaar is bereikt. Deze bepaling geldt tot op heden. Conform de Grondwet moet de benoeming van een Voogd nog bij het leven van de Vorst gebeuren en door de Staten-Generaal worden aangenomen. De Voogd of Voogden worden benoemd bij Wet, is alles wat de Grondwet na 1887 op dit punt voorschrijft.

Het Voogdijschap eindigt, net als het Regentschap, wanneer de Koning de meerderjarige leeftijd heeft bereikt. Conform de Grondwet treedt het Voogdijschap, ofwel de privaatrechtelijke waarneming van het Koninklijk gezag, ook in werking wanneer de Koning buiten staat te regeren wordt verklaard.

3. Actorenlijst

Raad van State: de Volle Raad.

De Raad van State in pleno, in de wandelgangen de Volle Raad genoemd, wordt in de praktijk gevormd door de Vice-President en de Staatsraden. De omvang van de Volle Raad is thans, naast de Vice-President, ten hoogste achtentwintig leden. De Volle Raad vergadert als regel één maal per week. In de algemene vergadering van de Volle Raad nemen de Staatsraden (en na hen de Staatsraden in buitengewone dienst) zitting naar rang van benoeming.

Vice-President van de Raad van State

Bij de privaatrechtelijke waarneming van het Koninklijk gezag speelt de Vice-President een specifieke rol, hij is lid van de Raad van Voogdij.

4. Selectie

4.1 Doelstelling selectie

De selectie van de archiefbescheiden volgens de PIVOT-methode richt zich op de neerslag van handelingen van overheidsorganen, voor zover deze vallen onder de werking van de Archiefwet 1995 (Stb.1995/276). De selectielijst is tot stand gekomen op grond van een wettelijk voorgeschreven procedure. Deze procedure is neergelegd in de artikelen 2 tot en met 5 van het Archiefbesluit 1995 (Stb. 1995/671).

De hoofddoelstelling van de selectie is het maken van een onderscheid tussen de te bewaren (en dus naar de Rijksarchiefdienst over te brengen) en de te vernietigen gegevens van de bedoelde actoren. Met de bewaarde gegevens moet een reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen op het desbetreffende beleidsterrein mogelijk zijn.

In dit BSD worden de handelingen van de Raad van State geselecteerd op hun bijdrage aan de realisering van de selectiedoelstelling.

Het handelen van overheidsorganen bestaat uit verschillende fasen in het beleidsproces. Deze zijn ondermeer agendavorming, voorbereiding, bepaling, vaststelling, uitvoering en evaluatie van het beleid. Om het handelen van de overheid op hoofdlijnen te kunnen reconstrueren dient dus met name de neerslag van de eerste vier en de laatste fase van het beleidsproces bewaard te blijven. De te bewaren gegevensbestanden kunnen zowel uit papieren documenten als uit digitale bestanden bestaan.

Indien de neerslag van een handeling in aanmerking komt voor bewaring, dan wordt in het BSD de handeling met een 'B' gewaardeerd met toepassing van selectiecriteria zoals vermeld in onderstaande tabel. Indien de neerslag van een handeling in aanmerking komt voor vernietiging, dan wordt in het BSD de handeling met een 'V' gewaardeerd. Hierbij wordt tevens de vernietigingstermijn vermeld. Deze gaat in nadat de expiratedatum verlopen is of na de afdoening van de neerslag, tenzij anders vermeld.

4.2 Selectiecriteria

Voor het operationaliseren van de selectiedoelstelling zijn de in het RIO *Driemaal 's Raads Recht* geformuleerde handelingen gewogen aan de hand van algemene selectiecriteria, zoals die door PIVOT zijn opgesteld.

Belangen ex art. 2, sub c en d van het Archiefbesluit 1995

Archiefbescheiden als bestanddeel van het cultureel erfgoed
De selectiedoelstelling van de Rijksarchiefdienst is dat met de te bewaren gegevens een reconstructie van het handelen van de rijksoverheid op hoofdlijnen ten opzichte van haar omgeving mogelijk moet zijn, waardoor bronnen van de Nederlandse samenleving en cultuur veilig worden gesteld voor blijvende bewaring. Om de selectiedoelstelling te realiseren, worden 6 selectiecriteria gebruikt om tot een waardering te komen:

ALGEMENE SELECTIECRITERIA	
HANDELINGEN DIE WORDEN GEWAARDEERD MET B (ewaren)	
Algemeen selectie criterium	Toelichting
<i>1. Handelingen die betrekking hebben op voorbereiding en bepaling van beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan agendavorming, het analyseren van informatie, het formuleren van adviezen met het oog op toekomstig beleid, het ontwerpen van beleid of het plannen van dat beleid, alsmede het nemen van beslissingen over de inhoud van beleid en terugkoppeling van beleid. Dit omvat het kiezen en specificeren van de doeleinden en de instrumenten
<i>2. Handelingen die betrekking hebben op evaluatie van beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan het beschrijven en beoordelen van de inhoud, het proces of de effecten van beleid. Hieronder valt ook het toetsen van en toezien op beleid. Hieruit worden niet per se consequenties getrokken zoals bij terugkoppeling van beleid.
<i>3. Handelingen die betrekking hebben op verantwoording van beleid op hoofdlijnen aan andere actoren</i>	Hieronder valt tevens het uitbrengen van verslag over beleid op hoofdlijnen aan andere actoren of ter publicatie.
<i>4. Handelingen die betrekking hebben op (her)inrichting van organisaties belast met beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan het instellen, wijzigen of opheffen van organen, organisaties of onderdelen daarvan.
<i>5. Handelingen die bepalend zijn voor de wijze waarop beleidsuitvoering op hoofdlijnen plaatsvindt</i>	Onder beleidsuitvoering wordt verstaan het toepassen van instrumenten om de gekozen doeleinden te bereiken.
<i>6. Handelingen die betrekking hebben op beleidsuitvoering op hoofdlijnen en direct zijn gerelateerd aan of direct voortvloeien uit voor het Koninkrijk der Nederlanden bijzondere tijdsomstandigheden en incidenten</i>	Bijvoorbeeld in het geval de ministeriële verantwoordelijkheid is opgeheven en/of wanneer er sprake is van oorlogstoestand, staat van beleg of toepassing van noodwetgeving.

“Ingevolge artikel 5, onder e, van het Archiefbesluit 1995 kan neerslag van bepaalde, als te vernietigen gewaardeerde handelingen betreffende personen en/of gebeurtenissen van bijzonder cultureel of maatschappelijk belang, van vernietiging worden uitgezonderd.”

5 Selectielijst

Actor Raad van State (Volle Raad)

Tijdelijke waarneming van het koninklijk gezag

1

Handeling Het bijeenroepen van de Staten-Generaal in geval van overlijden van de Vorst (of afstand doen door de Vorst) terwijl er geen bevoegde troonopvolger is

Periode 1945-

Grondslag Grondwet 1938 (1948/1953/1965), art. 19;
Grondwet 1983 (1987), art. 2.1.7, lid 2 .

Opmerking Sedert 1983 is er in de Grondwet geen sprake meer van dat de Raad van State de Staten-Generaal bijeen dient te roepen. In de praktijk wordt er echter van uitgegaan dat dit wel het geval zal zijn

Waardering **B 1**

2.

Handeling Het uitbrengen van advies aan de Ministerraad of de Koning al dan niet buiten staat te regeren moet worden verklaard.

Periode 1945-

Grondslag Grondwet 1938 (1948/1953/1956/1963/1972) Grondwet. 1983 (1987) art. 35, lid 1;;
Rijkswet 19 januari 1983 (Stb.1983/ 23), art 2.1.12

Waardering **B 1**

3

Handeling Het tijdelijk waarnemen/uitoefenen van het Koninklijk gezag.

Periode 1945-

Grondslag Grondwet 1938 (1948/1953/1956/1963/1972) artikel 46, lid 1;
Rijkswet 19 januari 1983 artikel 2.1.15 (Stb. 1983/23);
Grondwet 1983 (1987) artikel 38.

Waardering **B 1**

4

Handeling Het indienen van ontwerp van wet bij de Staten-Generaal ten einde in het Regentschap te voorzien.

Periode 1945-

Grondslag Grondwet1938 (1948/1953/1956/1963/1972) art. 46, lid 3
Rijkswet van 19 januari 1983 (Stb. 1983/23), art. 2.1.15,
Grondwet 1983 (1987) art. 38

Waardering **B 1**

5

Handeling Het aanbrengen van een wijziging in het formulier van afkondiging der wetten indien het Koninklijk gezag wordt uitgeoefend.

Periode 1945-

Grondslag Grondwet 1938 art. 74, lid 2;
Grondwet 1938 (1948); art. 81, lid 2;
Grondwet 1953 (1956/1963/1972);
Rijkswet van 17 december 1980 (Stb.1980/626), art. 5.1.8;
Grondwet 1983 (1988), art. 88

Waardering **B 1**

Taakgebied privaatrechtelijke waarneming Koninklijk Gezag

6

Handeling	Het adviseren over de aanstelling van de leden van de Raad van Voogdij
Periode	1945-
Grondslag	Wet van 29 maart 1950, (Stb.1950/ K112) art. 4, lid 2; Wet van 10 juni 1980, (Stb.1980/ 381) art. 4, lid 2; Wet van 29 maart 1950, (Stb.1950/ K112), art. 5, lid 1; Wet van 10 juni 1980, (Stb.1980/ 381) art. 5, lid 1
Waardering	B 4

7

Handeling	Het adviseren over ontslag en vervanging van de leden van de Raad van Voogdij.
Periode	1945-
Grondslag	Wet van 29 maart 1950, (Stb.1950/ K112) art. 4, lid 2; Wet van 10 juni 1980, (Stb.1980/ 381) art. 4, lid 2 ; Wet van 29 maart 1950, (Stb.1950/ K112), art. 5, lid 1 ; Wet van 10 juni 1980, (Stb. 1980/381) art. 5, lid 1
Waardering	B 4

ACTOR **Vice-President van de Raad van State**

8

Handeling Het bijeenroepen van de Raad van Voogdij teneinde gezamenlijk uit het midden een voorzitter en een secretaris te benoemen

Periode 1945-

Grondslag Wet van 29 maart 1950, (Stb. 1950/ K112), art. 4, lid 3 Wet van 10 juni 1980, (Stb. 1980/381) art. 4, lid 3

Waardering **B 1**